

О. Гау-Головко

Коханиця

K. Knex

1947

О. ГАЙ-ГОЛОВКО

К О Х А Н І Я Д А

Лірико-сатирична поема

diasporiana.org.ua

1947

Авгсбург

O. Hay-Holowko
LOVE DISAPPOINTED
Ukrainian poem

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

У наш час багато людей, переважно Євиної статі, хворіють на дуже небезпечну хворобу, що по-латині звемо її сісауіст. Від людей з цієї хворобою часто чуеш: „Чому чорне?“ Або: „Чому чорне не є біле?“ Професор хемії, що жив і виховувався в сальонах XVI століття, на це питання штучно всміхнувся б і розтягав би кілометрові формули доти, аж доки його уважні слухачі не полетіли б з насолоди до садів Едему. Мій сучасник, представник головоломної цивілізації і культури XX століття, що від жахів модерної війни і демократичних репатріяцій прикриває своїм, вибачте, вбранням не тіло, а нервовий вузол, в такому випадку скрегоче зубами і біжить до водопою загасити спрагу...

Я не маю нічого спільного з середньовічним професором, бо я є дитина безсоромного у своїй безпощадності XX віку. Але, на жаль, будучи дитиною XX віку, я ще не дійшов до того, щоб бігати до водопою. Отже відповідаю сісауіст спокійно на вічне питання, що його я чую в перерві кожного мого публічного виступу:

„Чому ви так жорстоко поглумилися з свого кохання, яке хоч і коротко, але щедро обдарувало вас такими розкішними хвилинами?“

Поперше, тому, що в час воєнної вакханалії дуже розхиталися моральні підвалини в частини нашої молоді, зокрема в змосковщених і спольонізованих „панночок“. У них кохання стало за собою вполювання чоловіка для ширми, що за нею вони роблять безсоромні любовні інтриги і як правило — спускаються в побутове болото. Цим самим вони в обличчі чужинців, між якими ми опі-

нилися зі злої української долі, компромітують наших українських жінок, що свято дотримуються славних українських традицій.

У другій частині своєї відповіді мушу сісавуш розчарувати. Хід почувань, що їх я накреслив у поемі, не мій, а мого доброго приятеля, що ще останні дні ходив поміж нами. Нещодавно східні демократи його викрали і добровільно вивезли на „родіну“. Після цього, такого у наші репатріяційні дні звичайного інциденту, представник геренфольку склав літературні нотатки перед тим замешкалого у нього добровільного репатріянта в одній родинній інституції. Якось я на них наткнувся і виманив їх у молодій німки за плитку шоколяди. Ознайомившись з ними, я з великою запопадливістю вклав їх у віршовану форму і на свою відповідальність випускаю у світ, бо вважаю, що хід почувань мого героя тотожний із дійсністю. Мій герой, опинившись, здавалося б, у смертельному вирі своїх почувань, не застрілювався і не повісився, як це робили вишневі плаксуні, а, переоцінивши цінності, висміяв свої почуття, що їх з такою цирістю віддав звихненому війною створінню.

Признатися відверто, у цьому ми не вбачаємо біди. Ми її вбачаємо в тому, що героєве кохання, поволі згоряючи, спалило йому серце. І він з жовчю і цинічним скептицизмом, як і багато його молодих сучасників, що попали в його становище, став дивитися на кохання, як на звичайну статеву гру.

У своїй поемі я далекий був від того, щоб виступити у ролі обвинувачувача чи судді. Я лише вказав на симптоматичну хворобу, а як їївилікувати, — це справа української спільноти.

О. Гай-Головко.

Штуттгарт, 1946.

ПРИСВЯТА

У лютий час на чужині,
В хатині ледве зшитій,
Чомусь задумалось мені
Хвилини пережити
Мого бурлаки звеличать
Гарячими словами,
Що вигванця носив печать
У цій країні з нами.

О, Боже милий! Труд який
Узяв я не по силі...
З його любовної ріки
Відкрить погаслі хвилі,
Що мов роздмухані вогні,
В багатті відорли
І, як листочки запашні,
Осипались і стіли.

Кохання згаслого садів
Давно уже не стало,
Але плодів ...гірких плодів
Зосталося чимало,
І свідками живими є
На хвилях бистролетних,
Де знов життя джерельми б'є
У вирі днів суєтних.

Садить дерева, юнаки,
В кохання млосьнім саді,
Та не ростить плодів таких,
Як друг в Коханіяді,
Що випустив у світ ясний
Безнього я так ревно...
Прости мені, о, друже мій,
А Бог... простить напевно.

КЕЛЕХ ПЕРШИЙ

I

Як світанок гукне з-за воріт
І наліє всі келехи рута,
Я спішу обійняти весь світ
І до серця свого пригорнути,

А в долині, де липа густа
Вихваляє літа молодії,
Я цілую шипшину в уста
І шовкові травинки у вії,

І, припавши грудьми до землі,
В небеса із молитвою лину,
Що послали в обійми мої
Найсвятішу у світі дівчину...

II

Чи з зірки ясного чола,
Чи з сонця дивного склепіння
Ти раптом в серце увійшла,
Мов сніп весняного проміння,

І вкоренилася у нім,
Як корінь дуба молодого,
З вінками співу золотого,
З струмком кохання вогняним.

III

Як ішов я від тебе,
Моя зірко ясна,
Місяць вплив, мов лебідь,
Із небесного дна —

І крізь нічку погожу
Просилив промінці...
Я стиснув твою рожу
Скільки сили в руці,

Я стиснув її знову,
Аж пішов з неї сік,
Щоб не зблід пурпуровий
На листочках потік,

Що полився... полився
З твоїх уст вогняних...
Я ж згорів... спопелився,
Ледве глянув на них.

IV

„Чому повітря так багато
В моїй малесенькій кімнаті,
Немов у синім дзвоні неба?“

— Тому, що я прийшла до тебе...

„Чому так ясно і привітно,
І сонячно, і кленоквітно,
Немов у лузі над водою?“

— Бо я наповнила собою...

„Чому у всій моїй будові
Звучать мелодії чудові,
Немов оркестра дивна грає?“

— Це так душа моя співає...

„Чому у серці так буяє
Життя і сила молодая,
Немов у джерелі гірському?“

— Бо я тепер живу у ньому...

V

Наближається день...

Прокидаються кленові хащі.

Людям добре іде,

А мені ж... а мені ж бо найкраще.

Я кохану веду —

Випить келех терпкого повітря,

Оброситись в траві,

Що звучить, як Еолова цитра.

Пелюстки молоді —
 Усміхаються з гілок рожево,
Бо у них і у нас
 Розквітає любов яблунево,
Бо у них і у нас,
 Під пташвіні нескінчені звуки,
Набухають уста
 І сплітаються жадібно руки!

VI

Не шуми так, вітре, не шуми,
Не махай прозорими крильми,
На травиці суджена спить,
Можеш її, вітре, розбудить!

Не співай так, пташко, не співай,
І вогню у серці не здіймай,
На травиці суджена спить,
Можеш її, пташко, розбудить!

Не світи так, зірко, не світи,
І віночка з срібла не плети,
На травиці суджена спить,
Можеш її, зірко, розбудить!

На травиці суджена лягла
З повним серцем ніжності й тепла
І такою хочу в цю мить
На весь вік у пам'яті відбить!

VII

В садку на долині туман устає,
В садку на калині зозуля кує.
Циганко-ворожко, ануж відгадай,
Чом в серці моему колишеться май?

Маленька ворожка сміється на те:
„У серці твоему кохання цвіте...“

В садку на долині туман устає,
В садку на калині зозуля кує.
Циганко-ворожко, скажи ти мені,
Чом в серці буяють солодкі пісні?

Дивлюся, вслухаюсь .. як в чаді стою:
„Ти любиш до смерти кохану свою“...

В садку на долині туман устає,
В садку на калині зозуля кує.
Циганко-ворожко, скажи — не відмов,
Чи довго палатиме наша любов?

Туман зникає... Калина тремтить...
Зозуля замовкла... Зозуля мовчить...

VIII

Зів'яла вишня молода...
(Чи не почула крик тривоги?)
Зелений смуток припада
Грудьми до битої дороги.

Зігнулись тихі яворі...
(Чи не втягнули часом горя?)
Поблідла радість у дворі
І жде нещастя у покорі.

Насупив брови білий дім...
(Чи не напився часом туги?)
...В потоці страху вогнянім
Біжу до любої подруги...

ІХ

На ясну землю впала мла
І вітер сумно завиває...
Ти ж вранці тут іще була,
Тепер тебе нема... немає.

Ще й тінів привиди лягли,
Немов розірвані вітрила...
Чи чорні хмари надійшли
І в пелену тебе схопили?

Чи бистра повідь потягла,
Чи проковтнула блискавиця?
Чи може... Ні! Ти лиш зайшла,
Щоб ще ясніше розіскриться

І бризнути промінням знов,
Як із-за хмари сонце ясне...
Чому ж холоне в мені кров
І серце журиться нещасне?

Х

Не заходь у хащі, світку мій,
Може оп'янити звіробій,
Може пташка роздряпнеть лице,
Може налякати деревце.

Не шукай в болоті світляків,
Можещ в сонця викликати гнів,
Можеш в зірок лютість запалить,
Можеш в небі ласку загасить.

І тоді настануть чорні дні, —
Де горіли райдужні вогні,
Де співав у танці хор квіток,
Де пісні плелися у вінок...

ХІ

— Як немає тебе біля мене,
Я у прірву лечу темноти,
І в тій прірві так чорно... студено...
А ти?

„Як немає тебе, мій жаданий,
Я не можу спочинку знайти,
Просто нидію, сохну і в'яну...
А ти?“

— Як не бачу тебе я хвилину
І не чую твоєї ходи,
Я тремчу, божеволю, гину...
А ти?

„Як не бачу тебе, мій соколе,
Я в труні, а навколо хрести,
І, здається, не встану ніколи...
А ти?“

XII

Хай свідком буде сам Господь, —
Тебе я не покину,
Але, коханий, не відходь
Від мене й на хвилину.

Тривожать привиди сумні,
Весь час мене тривожать...
Вночі приснилося мені,
Що я препишна Рожа.

Стою, радію: день дзвенить.
Любуюся тобою...
Аж чую: шепіт шелестить
На грядці, що за мною:

„А чий це квіт, що сонце п'є?“
„Для кого він вродився?“
— Та це ж дружина люба е
Бурлаки-Чорнобривця...

„Нещасна, бідна голова,
Гуде якась примара, —
Ця б Рожа гідною була
Ясмінові до пари!“

„Ясмін у нас король духів,
З багатих він багатий,
Зазнала б з ним солодких днів,
Була б *persona grata*.“

„Ясмінові? Дурниці! Сміх!
Попала пальцем в стелю,
Віддять Ясмінові — це гріх,
Вона підходить Хмелю!“

„В руках у Хмеля монополь,
У нього правда й сила,
Тож він правдивий є король,“ —
Повійка закінчила.

„Дурне, дурне! Ридинус їй
Підходить в чоловіки,
Бо він аптекар світовий, —
Могутній і великий“.

„Вона у нього засія, —
Гукнула Чемериця, —
Вона у нього — певна я,
Блистітиме, як жриця...“

...„Це правда любі... Хто ж хотів?“
Сказали батько й мати,
І в'ялі коси пелюстків
На собі стали рвати:

„Він люблю донечку убив
Отрутою кохання,
Замучив, знищив, погубив
У прірві безталання“...

...І я у дикому плачі
Схопилась, заридала,
І довго-довго уночі
Тебе я цілувала...

Тепер навколішках стою
І прошу: „Квіте милий,
Не дай, щоб квіточку твою
Квітки запастили“...

XIII

Заспокійся, кохана, засни,
Хай тривожна душа відпочине,
Не зморозять тієї весни,
Що із неба веселкою лине,

Не розділить нас заздристи дим,
Не торкнеться нас пісня осіння,
Ми з'єднались, мов краплі води,
Ми зрослись, як дубове коріння!

Хай шаліють Квітки в табуні
І клекоче річище зелене,
Ти навіки належиш мені,
Бож ти створена тільки для мене...

XIV

Як огорне лише тебе птах
І заснеш ти, моя ненаглядна,
Я пливу по глибинних морях
І ходжу по шляхах міріадних.

Я проходжу в думках городи
Від рахманного краю до краю,
Я цілую по тобі сліди
І твоєю душею співаю,

Я вмиваюсь промінням твоїм,
Що торкнулось тебе, лебедице,
Я у космосі йду огнянім,
Що тобою зірками іскриться.

Я впиваюсь водою, що ти
Пелюстки своїх уст дотулила,
Я шукаю.. бо хочу знайти
Все, що слідом своїм позначила!

XV

Кожний прагне, щоб щастя впіймати,
І впірнає в любовную зливу...
Хто впіймає його забагато, —
Почуває себе нещасливо,

Бо, доставши із щастям неспокій,
В забутті не купається в ньому,
А на чатах не зводить він ока,
Щоб не дати украсти нікому.

Я ж — як ясен отой на дорозі,
Що вітри в боротьбі зустрічає...
День-у-день кам'янію в тривозі,
Бо у щасті — нещастя я маю.

XVI

Починає вечір догоряти,
Відпливає небо голубе...
Не виходь, кохана, із кімнати,
Не губи у темряві себе,

Не виходь у ніч несамовиту,
Поки ясне сонце не зійшло,
Бо у ній ти можеш загубити
Нашого кохання джерело,

Збитися з дороги, заблукати
І ніхто не виведе тебе...
Не виходь, кохана, із кімнати,
Не губи у темряві себе,

Не виходь, бо трапиться, що, може,
Ти не вернешся уже сюди...
Не виходь! Благаю... Боже... Боже...
Ти ідеш?! Будь проклята! Іди!..

XVII

Під замком у любовній в'язниці
Я молюсь до верби-жалібниці:
„Вербо... вербонько! Як мені жить?“
Мовчить...

У тенетах недолі страшної
Я молюсь до землиці святої:
„Земле... Земленько! Як мені жить?“
Мовчить...

У кайданах предвісника злого,
Я молюся до сонця ясного:
„Сонце... сонечко! Як мені жить?“
Мовчить...

XVIII

Нема вже ради... Пізно, пізно
Шукати згублені ключі
На битій площі уночі,
Де так шумливо і завізно,
Де в площі крику повен рот
І скреготу літають галки,
А із обвуглених широт
Повзуть лівиво тіней валки,
І молодик на небі згас
Від пилу, що піднявсь до неба...
Не варто ж, любя, і не треба
У цей сумний, похмурий час
Шукати згублені ключі
На битій площі уночі...

XIX

Ця ніч, нестерпна до безтями,
У жовтій задумі лежить...
Неначе шпиль стрімкий між нами,
Розлуки чорний хрест стоїть.

Чого ж іще нам сподіватись
В житейській спліснявій норі,
Хіба того, як зробить напис
На цім хресті перо зорі,

Як напис заблищить ясніше
І, освітивши мавяки,
Гукне до нас: ідіть скоріше
У протилежні боки!

XX

Чому так сумно дзвони дзвонять
У сонцем вимріяний день?
Чому кричить так гайвороння,
Де все сміялось від пісень?
Чому проміння шире злото,
Що розквітало у танку,
Лежить побите-поколоте
На сірих і сумних широтах
І на погаслому ставку?
Чому нещастя радість змило
І загніздилося само?
Бо з любою ми веземо
Своє кохання до могили...

КЕЛЕХ ДРУГИЙ

I

Тож справдився віщунок мій,
Навислий наді мною:
В своїй кімнаті голубій
Живу я з Самотою...

Вона прийшла і поклялась
Навіки быть моєю,
Коли ти зникла звідсіля
З невірністю своєю.

Вона рекла: „Коханий мій,
Ти згасиш хуртовину,
Якщо візьмеш у терем свій
Таку, як я, дівчину.“

Тепер, як темрява густа
Охопить до безтями,
Мене цілує Самота
Гарячими вустами.

Або далеко від людей
В безсонні я конаю,
Вона пригорне до грудей —
І серце засинає.

І з нею я щасливий став.
З смеркання до світання...
Ніколи я в житті не мав
Такого ще кохання!

До смерти віддана вона
Сидить і дні і ночі
І в світі лиш одна... одна!
Ле пестоці дівочі.

II

Як ще сон розквіта на устах
У моєї палкої коханки,
Я дивлюся на стоптаний шлях,
Я дивлюся у закрути ранку,
Щоб побачить коханої тинь,
Чи почути ходу золотую...
Всюди тихо... лиш неба червінь
Кропле землю кропилом святую,
І співа вітерець у куцах
Лебедину нескінчену пісню...
Боже милий! Який же це жах,
Що на світі твоєму так тісно!

III

В садку гуляють марива зелені
І жовтий сум регоче на землі...
Нас вирвали із пристрастей шалених
Недолюдки погані, люті, злі,

Недолюдки погані і негідні
На світі жити! Що ж тепер робить,
Коли танцюють тіні жалюгідні
На вітарі любови і шумить

Холодний вітер синіми устами
Та плачуть на дорозі ясені...
І знов доводиться незваними шляхами
Іти мені...

IV

Не можу я заснути, ні!
У цій безмежній ямі ночі...
То весь звиваюся в огні,
Що підо мною аж клекоче,
То раптом сині язики
З багаття цього виринають
І вістрями, немов клинки,
Зболілу душу протинають,
То знову вітер прошумить,
Неначе коні над полями,
І тіло змучене умить
Зіб'є важкими копитами.

Вогнем горить душа моя
І закипає кров у серці...
Невже впаду убитий я
Мечем кохання в цьому герці?

V

На долині, де в'яне чебрець,
Промовляє мій брат-вітерець:
„Милий друже, хвилини не гай —
Утікай“...

„Утікай, бо кохання тебе
У могилу живого гребе“...
Так говорить мій брат-вітерець
На долині, де в'яне чебрець...

VI

Ти питаєш — чому я сумний
І чому в мене очі запали,
Звисли брови, а погляд ясний
Тіні мук і втоми залляли?

Розкажу тобі, клене, про це,
Як умиється зірка росою,
Як розкине рожеве сільце
Молодик над рвучкою рікою,

І в кущах задзвенить вітерець,
Що від нього і боляче й млосно...
Та у тебе вже рветься терпець,
Як та ниточка біла на кроснах.

Добре... добре, люблю я її,
Як любив тому рік, як учора,
Засмутилися очі мої,
Що зазнав у любові тій горя.

З її уст, як із квітки бджола,
Я весь трунок хотів зачерпнути,
А вона на сторожі була,
Щоб налити у мене отрути,

І сказати вже знане вперед,
Втягнувши мозок увесь в поцілунок:
„Пий, коханий, це ж липовий мед,
Пий, коханий, від серця цей трунок“.

Та як пам'ять вернули мою
Промінці несподівані знову,
Я кричав на весь голос: Люблю!
І тікав від цієї любови.

І забіг я у землі сумні,
Де світанки на небі невмиті,
Щоб в холодній, важкій чужині
Від любови цієї спочити...

VII

Коли ідуть дощі нудні
І в чужині огорне туга,
Сиджу при білому вікні
І виглядаю з світу друга,
Що вимріяв давним-давно
У серця тайниках гарячих...
НЕМА... У світі холодно
І серце виплакане плаче,
І квилить щось в душі моїй,
Аж кров холоне, терпнуть жили...
І знов кажу я ще одній —
Що лиш вона бажана й мила.

VIII

Наближається вечір, мов тінь,
Червоніє ясна голубінь,
Сон тріпоче крильми по землі, —
Відлітають у світ журавлі.

І курличуть-курличуть вони:
Чи повернемось ми з чужини,
Чи удома зустрінемо знов
І кохану, і вірну любов?

Притулившись до серця верби,
Я стою без печалі й журби,
Бо мое все далеко у млі,
Про що думають так журавлі...

ІХ

Приснилися очі кохані,
Приснилися гарячі уста
В діброві на тихій поляні,
Де липа співає густа.

Із заздрости мліли дубочки,
У жилах їх стукала кров.
Застигли палкі голубочки,
Уздівши таку любов.

Квітки запашні поп'явіли
І пристрасть шаліла у них.
Захопленням очі горіли
У яблунь та груш молодих.

І шепіт котився з діброви
Степами, де сонце пліло:
„Такої палкої любови
На світі іще не було“...

Х

Клекочуть думки без упину,
У серці не гояться рани...
Неначе до сонця стеблина,
Я тягнусь до тебе, кохана,

І млію, як тільки згадаю
Тих ранків солодкі хвилини...
Розтерзаний ними докраю,
Я жить — не живу і не гину!

ХІ

Укинуть би чорнії муки,
Укинуть на дно небуття,
Узятися б міцно за руки
І знов мандрувати в життя,

Пильніше дивитися в очі
Життю, що навколо шумить...
І серце згодитися хоче,
Та мозок уперто мовчить.

ХІІ

Коли між нами буря пронеслася
І сонце бризнуло із голубих палат,
Ти плакала і плакала, й клялася,
Що нашого життя не всохне сад,

Що скоро листя, вітром перем'яте,
Розвинеться і забує знов,
І на минулих днів високому розп'ятті
Воскресне замордована любов,

І ми відчуєм те, чого ще не відчули
В глибинах раю, де немає зла...
Але, сказавши це, ти голову зігнула
І шляхом вивченим до пекла побрела.

XIII

Співати б нам пісень дзвінких
І сонце келехами пити
Та по просторах голубих
Із гордим поглядом ходити,

І славити могутні дні
У цій дорозі правим ділом,
Щоб квіти мліли запашні
І небо з радості ясніло, —

Та чорні сили потягли
Тебе на дно пустого шалу
І ти не стямилась, коли
Маленьку душу згандлювала.

XIV

У тихі дні та вечори бездонні
З небесної я кликав висоти:
Прийди... прийди, божественна Мадонно,
І ясним сонцем душу освіти.

Подай мені живучого нектару,
Перста мої на ліру поклади,
Нехай багаття викрешеться з дару,
Що ним Господь мене нагородив.

Щоб під мій спів розвинулись дерева,
Набухли квіти зоряним огнем,
Щоб дні мої схрестилися сталеві,
Немов той меч на полі із мечем.

І ти прийшла — п'янка і похитлива,
Яку в журбі я вимріяв давно.
Приспала чарами і ліру перебила
Та й кинула на шлях через вікно...

XV

Вже не буде нам у хаті шити
Любе сонце золотий узір,
І каштан похмурий сумовито
Рознесе по тобі поговор.

Він розкаже і траві, і зелу
Скільки ти носила в серці зла,
Що ти завжди ходиш невесела,
Бо віночок вірности зняла.

А тепер сумними вечорами,
Як шепочу я оці слова,
Ти стоїш у мене біля брами
І сивіє в тебе голова.

Що ніяк не можеш запалити
Свій давно уже погаслий зір...
Вже не буде нам у хаті шити
Любе сонце золотий узір.

XVI

А мрійні очі резеди
Налилися журбою...
Твої малесенькі сліди
Покриються іржою.

І не відіб'ються вони
На неба теплій сині,
І вже хмаринок табуни
Не понесуть на спині.

І не скупає сонце їх
Веселкою уранці
І вітерець уже на них
Не спиниться у танці.

Твої малесенькі сліди
Покриються іржою...
Тому так очі резеди
Напилися журбою.

XVII

У садку моему вітровій...
Відцвіте кохання смуток мій,
Відцвіте, як вишня на весні,
Відійдуть барвінкові пісні.

Та на вишні сонце й голубінь
Викрешуть принадливу червінь,
Свічка пісні знову спалахне,
Оживе оточення сумне.

А мого кохання пустопвіт
Не потішить жадібний цей світ,
А зів'яне, зсохне, облетить,
Щоб на купі стліти і зігнить.

XVIII

Відлетіли за обрій пісні,
Відшуміла любов бистрокрила...
Ти у сонцем напоєні дні
Не любила мене, не любила.

Похилився каштан до землі
Від зітхань і зеленого суму...
Всі палкі сподівання мої
Відлетіли далеко без шуму,

І хмарки відчилили у журбі
До якогось незнаного моря...
Не лишили сліди по тобі
Ані радості в серці, ні горя.

У долині підвівся туман
І спустився під кленовим гаєм...
Після тебе не маю я ран,
Та здоров'я також я не маю.

Відлетіли за обрій пісні,
Відшуміло на обрії жито...
Хто не зміг полюбить на весні,
Той не зможе в зимі полюбити.

XIX

У байраці — гомін повноліть,
У байраці — дикий шал стоїть.
Хай шумують в пристрасті кущі,
Захолонуть наші любові.

Захолонуть, згинуть, пропадуть,
В небуття поволі відійдуть,
І вони по собі, як та тїнь,
Не залишать плеканих стремлінь.

А те місце, вибите й пусте,
Моріжком зеленим поросте,
І ніхто не скаже пару слів,
Що колись вогонь отут горів...

XX

На доріжці тихій золото розлило.
Відступає, серце, лебедине літо.
Журавлі курличуть в голубіні неба —
Тож нічого, серцю і душі...

НЕ ТРЕБА!

КЕЛЕХ ТРЕТІЙ

I

Я палко дівчину кохав,
Що мала очі, як тернини,
Та й з кароюкою я мав
Тривожні і сумні хвилини.

Такі ж тривожні і сумні
Були у мене з голубими...
Чи не знайти іще мені
Якусь з зеленими очима?

II

Як прийшла, то сідай вже, небого,
І сиди хоч до білого ранку,
То в облудних очах я святого
Не знайду, як в тієї циганки,

Бо сьогодні до мене прийшла ти
Чарівнице смаглявої масти,
Щоб любов з мого серця не взяти,
А при слухній нагоді украсти.

III

Так! Признаюся... Біля тебе
Хвилиною пройшов би вік... ..
І я благав щоночі небо,
Щоб розквітав зірниць потік.

Пощо ж, навіщо і для чого
Спалали ночі золоті,
Коли так мало золотого
Трапляється у нас в житті,

Коли в розпечених обіймах
Ми відцвітаєм, як бузок,
І ждем кінця меланхолійно, —
Як вітром зірваний листок...

IV

Ще раз... ще раз тебе обняти
І впитися в твої уста,
І в тиші місячній стояти,
Аж поки зірка золота
Не згасне в небесах, бо далі,
Коли розквітне брунька дня,
Коли на сонячних скрижальях
Наш буйний сяде на коня,
То й поцілунок цей загасне
І полетить у небуття,
Як і кохання те нещасне,
Якому не було пуття.

V

Гуляла пісня на просторі,
І ліс пахучу казку лив...
Ти в пелену збирала зорі,
Я шаблю місяця гострив.

Отак би вік увесь прожити.
А ти наважилась скоріш
Із неба сонце ухопити,
Щоб ще було тобі ясніш.

Та тільки глянула угору, —
Погасло сонце... Ясна річ:
У пелені поблякли зорі
І поміж нами стала ніч...

VI

Чи у вечірній тихий час,
Чи в час світанку малиновий,
Між нами — твердиш ти не раз —
Горів святий вогонь любови.

Про це хотілося мені
Давним-давно уже сказати:
Чи був святий вогонь, чи ні,
А диму то було багато...

VII

Немов свята серед святих,
Облита Божим фіміямом,
У райських преріях густих
Гуляла Ева із Адамом.

Долина в ріках трав плила,
Від співу янгольського мліла.
Дружина ніжно, як бджола,
На вухо мужеві бриніла:

„Адаме, любий мій, клянусь
Ребром твоїм, що з нього злита, —
Тобі в усьому я корюсь,
Для тебе вік свій буду жити.“

Ніхто не визнає чарів тих,
Що ти сьогодні взнав зі мною
На ложі квітів золотих,
Під осоколою ясною.“

„О, цвіте папороті мій, —
Сказав Адам, — я вірю, вірю...
За це віддам тобі одній
Усе життя своє в офіру.“

Сказавши це, пішов Адам
У поле до волів і плуга.
Зривала квіти тут і там
Його божественна подруга.

Десь гілка тріснула... і Змій
З'явився в образі людини,
І, глянувши у вічі їй.
Він промовляє лебедино:

„Красуне сонячна! Та ти ж
Від янгола святого краща...
Не варт Адам тебе... залиш
І йди зо мною, люба, в хащі“...

„О, ні! Не підступай сюди,
Адамові я дана Богом.
Його я є... З очей іди,
Бо крикну мужа на підмогу!“

Розпусник збуджений упав
На похитливі райські шати
І в дивій пристрасті почав
У ноги Еву цілувати:

„Він створений — клянуся я,
Волами землю цю орати,
А ми, лебідонько моя,
В раю повинні панувати“...

„О, Боже, Боже, Боже мій,
Його люблю... його до віку!“
„Нема ж його, — шепоче Змій, —
Нема твого тут чоловіка“...

...І оп'яніли дерева
Від їх пекельної любови...
Та враз скрутилася трава —
Адам стоїть, спустивши брови:

„Візьми її“... почувся крик
Страшного болю і розпуки.
Та Змій у темні хащі зник,
А Ева встала й ломить руки...

VIII

Коли уперше ти зійшла,
Я переповнився тобою,
Бо ти, здавалося, була
Із бронзи вилита ясної.

Коли ж побачив душу я
У серцем вимріяній плоті,
То хвалена душа твоя
Сиділа гордо у болоті...

IX

Гуляє двоє в час нічний,
А третього морозить туга...
І в ревнощах суперник злий
Ножем свого вбиває друга.

Чи дівчина під лютий сміх
Свого коханця відбирає,
Цілує очі, потім їх
Сірчаним квасом заливає.

Або розгніваний юнак
Бере зрадливую коханку,
Горить... і в огнищі відтак
Перегризає їй горлянку.

Було так, є... то й буде знов,
Любови крику не спинити!
То що ж тоді таке любов?
Любов — це право володіти.

Х

Не знала бідна голова
Ні горя, ні мороки...
Та раз до мене забрела
Русявка синьоока

І в жовтій спазмі боротьби
Сказала бідолаха:
Що хоч, укоханий, роби,
А я не зійду з шляху.

Якщо відмовиш ти мені
І не порадиш цьому,
То вивезеш мене в труні
На цвинтар з цього дому“...

На красну дівчину з лица
Я глянув без вагання:
„Йй-Богу дівчина оця
Родилась для кохання“.

Іще раз глянув на зорю,
Що заломила брови:
„Йй-Богу з нею я згорю
На вівтарі любови“.

Змагалась ніч із хижим сном
До чорної безтями.
Зелені клени під вікном
Махали рукавами...

Відважна дівчина моя
Нічого не сказала,
Коли собі привласнив я
Усе, що обіцяла.

А як додому вже ішла,
Спитав я у дівичі:
„Нащо усе ти віддала
З дівочої скарбниці?“

І заспокоїла мою
Цікавість Дульцінея:
„Усе із ревности роблю
До першої твоєї“...

XI

Присяги меч любовний свій
Тримав я скільки сили,
І вірний був тобі одній
До чорної могили.

Коли ж нарешті в світлий час
Тобою став порожній,
То склав присягу я ураз,
Що вірний буду... кожній.

XII

У любовному похміллі
Ідучи із сонцем в парі,
В час веселий на дозвіллі
Я тинявся по базарі.

Чорний демон рік гуркоче,
Дикий шум паде з загір'я...
На базарі слінить очі
Яблук сонячне сузір'я.

Кожне сьйвом душу пестить,
Кожне пахом серце тішить.
З-поміж яблук цих чудесних
Вибрав я найзолотіше,

Та й повіс його додому
З співом пісні на роздоллі
І, здавалось, молодому
Усміхаються тополі.

День і ніч не їв, не спав я,
А, зігнувшись, без угаву
Довго-довго розглядав я
Цеє диво величаве.

Та заглянув я, одначе,
Під шкуринку золотую,
І під нею я побачив
Серединку прегнилюю.

XIII

Чому це, зірко чарівна,
Така ти, невесела,
Чи щастя вишила до дна,
Чи юність перевела?

Чи у душі, колись ясній,
Вже порожньо і голо,
Чи вже погас вогонь святий
І серце охолело?

Мовчиш? Мовчи.. Твоя вина,
За гріх свій терпиш муки,
І, як монета роздрібна,
Ти ходиш з рук у руки...

XIV

Живе неспокій у добрі,
Добро у безталанні...
Бідняк у хаті і дворі —
Багатий у коханні.

Ні мук безсоння, ні журби
Не знає бідачина,
Бо біля нього завсігди
Близенько половина.

Дзвівкого золота потік
Однак душі не тішить...
В добрі багатий чоловік —
В коханні найбідніший.

Чи гне низесенько поклін,
Чи лиже любій ноги,
Подякою від неї він
Волячі носить роги...

XV

Чудові сні попливли з верховіть.
Щасливе подружжя сп'яніло і спить...
І сниться дружині: з коханцем вона
Напилась кохання, пеначе вина.

Та шерех... О, Боже! Нещастя гряде...
„Тікай, лебедоньку, бо муж мій іде!“
Зрадливому мужу стає холодно:
З кімнати своєї тіка у вікно...

XVI

Дві жінки у чорній знемозі
Ридають на битій дорозі...
„Що сталося, серце, з тобою?“
Питаюся я у одної.

„Я мужем сьогодні побита“...
Сказала вона сумовито.
„І серце моє відчуває,
Що любий мене не кохає“.

Хитаючи їй головою,
Питаюся я у другої:
„А ти, моя радосте мила,
Чому оченята залила?“

„Тому я ридію, соколе,
Що любий не виб'є ніколи,
А пестить лише і голубить,
То, значить, давно вже не любить.“

XVII

Зарубай собі на носі,
Добрий чоловіче,
В світі білому і досі
Все у протиріччі...

Западає тиша в горах,
Значить, буде буря,
Хто про рай земний говорить,
Той вжива тортури.

Ворог часто з сили рветься, —
Що він друг єдиний,
І у вірності клянеться
Невірна дружина,

Переймайся цим не дуже
І не вір їй двічі,
Бо у світі, любий друже,
Все у протиріччі.

XVIII

У шуканні без кінця,
Я зайшов до мудреця:
„Що, кажу, робить мені,
Чи женитися, чи ні?“

Довго-довго жрець сидів
У тенетах моїх слів...
І сказав, подавши знак:
„Пожалієш так і так“...

XIX

На синім виднокрузі
Горів огонь в імлі...
У залі двоє друзів
Сиділи при столі.

Бриніли звуки танго,
Шовковий шал стояв..
„Моя дружина — янгол,“
Друг другові сказав.

А другий сумно глянув
У плесо Дністрове:
„Моя, сказав, кохана,
На жаль, іще живе“ ...

XX

У яблуневому блуканні
Бліде дівчатко полюбив
І на квітковому майдані
Червоних рож йому купив.
Та, ідучи, ці квіти дивні
Віддав чорнявці молодій,
А та мерщій дала хлопчині,
Що в сні привиджується їй.
А той віддав їх любці милій,
Згоряючи в палкім вогні,
А та, голубка сизокрила,
Мої квітки — дала мені...
Усе життя у цьому роді:
Perpetuum mobile... та й годі!

З М І С Т:

	стор.
Замість передмови	3
Присвята	5

Келех перший

Як світанок гукне з-за воріт	9
Чи з зірки ясного чола	9
Як ішов я від тебе	10
Чому повітря так багато	10
Наближається день	11
Не шуми так, вітре, не шуми	12
В садку на долині туман устає	13
Зів'яла вишня молода	13
На ясну землю впала мла	14
Не заходь у хащі, світку мій	15
Як немає тебе біля мене	15
Хай свідком буде сам Господь	16
Заспокійся, кохана, засни	18
Як огорне лише тебе птах	19
Кожний прагне, щоб щастя впіймати	20
Починає вечір догоряти	20
Під замком у любовній в'язниці	21
Нема вже ради	22
Ця ніч, нестерпна до безтями	22
Чому так сумно дзвони дзвонять	23

Келех другий

Тож справдився віщунок мій	27
Як ще сон розквіта на устах	28
В садку гуляють марива зелені	29
Не можу я заснути, ні	29
На доливі, де в'яне чебрець	30
Ти питаєш, чому я сумний	30
Коли ідуть дощі нудні	32
Наближається вечір, мов тінь	32
Приснилися очі кохані	33
Клекочуть думки без упину	34
Укинуть би чорнії муки	34
Коли між нами буря пронеслася	34
Співати б нам пісень дзвінких	35
У тихі дні та вечорі бездонні	36
Вже не буде нам у хаті шити	36
А мрійні очі резеди	37
У садку моему віпрівій	38
Відлетіли за обрій пісні	39
У байраці — гомін повноліть	40
На доріжці тихій золото розлито	40

Келех третій

Я палко дівчину кохав	43
Як прийшла, то сідай вже, небого	43
Так! Признаюся	44
Ще раз, ще раз тебе обняти	44
Гуляла пісня на просторі	45

Чи у вечірній тихий час	45
Немов свята серед святих	46
Коли уперше ти зійшла	48
Гуляє двоє в час нічний	48
Не знала бідна голова	49
Присяги меч любовний свій	51
У любовному похміллі	51
Чому це, зірко чарівна	52
Живе неспокій у добрі	53
Чудові сні попливли з верховіть...	54
Дві жінки у чорній знемозі	54
Зарубай собі на носі	55
У шуканні без кінця	56
На синім виднокрузі	56
У яблуневому блуканні	57

О. Гай-Головко:

Готується до друку

перша частина
роману-трилогії

п. н.

„Ш І Ц Е“

Обкладинка артиста-маляра
В. Клехнівського

Друкарня Д. Сажнина
Авгсбург

